

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ЦИВІЛЬНОГО
ЗАХИСТУ
ТА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

НАВЧАЛЬНО - КОНСУЛЬТАЦІЙНИЙ ПУНКТ

м. Нововолинськ

**ПОЖЕЖО ТА ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНІ
ПРЕДМЕТИ НА ВИРОБНИЦТВІ
ТА У ПОБУТІ.
РЕКОМЕНДАЦІЇ НАСЕЛЕННЮ ЩОДО
ПРОФІЛАКТИКИ ТА ДІЙ ПРИ ВИНИКНЕННІ ПОЖЕЖ**

*Методичні рекомендації для керівників навчальних груп
особового складу протипожежних служб і формувань з питань ЦЗ
підприємств, установ та організацій, та інструкторам
консультаційних пунктів при органах місцевого самоврядування*

м. Нововолинськ 2013

Пожежо та вибухонебезпечні предмети на виробництві та у побуті. Рекомендації населенню щодо профілактики та дій при виникненні пожеж. (Методичні рекомендації для керівників навчальних груп особового складу протипожежних служб і формувань з питань ЦЗ підприємств, установ та організацій, та інструкторам консультаційних пунктів при органах місцевого самоврядування, Нововолинськ, 2013р.

Збірник матеріалів також може бути використаний для працюючого та непрацюючого населення з метою самостійного вивчення правил та порядку дій в разі виникнення пожеж.

Укладач:

В.А. Кардашук – завідувач навчально-консультаційного пункту м.Нововолинська Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Волинської області.

Рецензенти:

С.А.Шмига – начальник Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Волинської області .

І.Л. Саюк – начальник Нововолинського міського відділу управління ДСНС України у Волинській області.

Друкується на підставі рішення методичної комісії Навчально-методичного центру ЦЗ та БЖД Волинської області

Протокол №..... від2013 р.

ВСТУП

Слово "пожежа" завжди викликає у людини велику тривогу і хвилювання. І це зрозуміло, тому що вогнем нерідко знищується майно, руйнуються і згорають житлові будинки, школи, і громадські будівлі, об'єкти господарської діяльності, завдається значної шкоди навколишньому природному середовищі, страждають люди, зазнаючи опіків, травм, а іноді і гинучи. Сьогодні нема в державі жодного дня, щоб вогонь не приводив до важких наслідків з загибеллю людей і значного матеріального збитку.

Всі пожежі (вибухи) діляться: в спорудах, на комунікаціях та технологічному обладнанні промислових об'єктів; на об'єктах розвідки, видобування, переробки, транспортування та зберігання легкозаймистих, горючих, а також вибухових речовин; на транспорті; в шахтах, підземних та гірничих виробках; в будівлях та спорудах громадського призначення; на радіаційних, хімічних та біологічних небезпечних об'єктах.

Крім того, окремий вид пожеж у навколишньому природному середовищі: лісові, торф'яні та степові.

Для характеристики пожеж (вибухів) та дій при їх виникненні вживається ряд термінів і визначень, основні із них:

пожежа - неконтрольований процес знищення або пошкодження вогнем майна, під час якого виникають чинники, небезпечні для істот та навколишнього природного середовища;

пожежна безпека - відсутність неприпустимого ризику виникнення і розвитку пожеж та пов'язаної з ними можливості завдання шкоди живим істотам, матеріальним цінностям і довкіллю;

пожежна охорона - вид діяльності, який полягає у запобіганні виникненню пожеж і захисті життя та здоров'я населення, матеріальних цінностей, навколишнього природного середовища від впливу небезпечних чинників пожежі;

засоби протипожежного захисту - технічні засоби, призначені для запобігання, виявлення, локалізації та ліквідації пожеж, захисту людей, матеріальних цінностей та довкілля від впливу небезпечних факторів пожежі;

засоби цивільного захисту - протипожежна, аварійно-рятувальна та інша спеціальна техніка, обладнання, механізми, прилади, інструменти, вироби медичного призначення, лікарські засоби, засоби колективного та індивідуального захисту, які призначені та використовуються під час виконання завдань цивільного захисту;

забезпечення пожежної безпеки - прийняття і дотримання нормативних правових актів, правил і вимог пожежної безпеки, а також виконання протипожежних заходів.

протипожежний захід - захід організаційного і (або) технічного характеру, що спрямований на дотримання протипожежного режиму, створення умов для завчасного запобігання і (або) швидкого гасіння пожежі.

техногенна безпека - відсутність ризику виникнення аварій та/або катастроф на потенційно небезпечних об'єктах, а також у суб'єктів господарювання, що можуть створити реальну загрозу їх виникнення. Техногенна безпека характеризує стан захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Забезпечення техногенної безпеки є особливою (специфічною) функцією захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій.

пожежовибухонебезпечний об'єкт - об'єкт, що виробляє, використовує, перероблює, зберігає або транспортує легкозаймисті і пожежо та вибухонебезпечні речовини, які створюють реальну загрозу виникнення техногенної надзвичайної ситуації

вибух - процес фізичних і хімічних перетворювань речовин, що швидко протікає і супроводжується звільненням значної кількості енергії в обмеженому об'ємі, внаслідок чого в навколишньому просторі виникає і розповсюджується ударна хвиля, яка може привести або приводить до виникнення техногенної надзвичайної ситуації.

Пожежо та вибухонебезпечні предмети на виробництві та у побуті

Техногенні пожежі і вибухи, які виникають на об'єктах, приводять до виникнення таких факторів ураження як повітряна ударна хвиля і теплове випромінювання. На характер і масштаби таких аварій суттєво впливають такі показники: кількість, тип і категорія вибухових і пожежонебезпечних речовин; вогнестійкість будівель і споруд; пожежна безпека виробництва; стан систем з гасіння пожеж на об'єктах; метеоумови та інші.

По вибуховій, вибухово-пожежній і пожежній безпеці всі ВПНО діляться на шість категорій: А, Б, В, Г, Д і Є.

Категорія виробництва А (вибухові і пожежонебезпечні) - горючі гази, нижня межа вибуховості, яких не більше 10% від об'єму повітря; рідини з температурою спалаху до 28 °С при умові, що указані гази і рідини здатні утворювати вибухонебезпечні суміші; горючі гази, нижня межа вибуховості, яких не більше 10 % від об'єму повітря; рідини з температурою спалаху до 28 °С при умові, що указані гази і рідини здатні утворювати вибухонебезпечні суміші у об'ємі, який перевищує 5 % об'єму приміщення. Речовини, які здатні вибухати і горіти при взаємодії з водою, киснем або один з одним.

Категорія виробництва Б (вибухові і пожежонебезпечні) - горючі гази, нижня межа вибуховості, яких не більше 10 % від об'єму повітря; рідини з температурою спалаху від 28 до 61 °С включно; рідини, які в умовах виробництва нагріваються до температури спалаху і вище; горючі пилі або волокна, нижня межа вибуховості яких 65 г/м³ і менше до об'єму повітря, при умові, що вказані гази, рідини і пилі можуть утворювати вибухонебезпечні суміші в об'ємі, що перевищує 5 % об'єму приміщення.

Категорія виробництва В (пожежонебезпечні) - рідини з температурою спалаху вище 61 °С; горючі пилі або волокна, нижня межа вибуховості яких понад 65 г/м³ до об'єму повітря; речовини, які здатні тільки горіти при взаємодії з водою, киснем повітря або один з одним; тверді горючі речовини і матеріали.

Категорія виробництва Г (пожежонебезпечні) - не горючі речовини і матеріали у гарячому, розжареному чи розплавленому стані, процес обробки яких супроводжується виділенням променевого

тепла, іскор і полум'я; тверді, рідкі і газоподібні речовини, які згорають чи утилізуються в якості палива.

Категорія виробництва Д (пожежонебезпечні) - негорючі речовини і матеріали в холодному стані.

Категорія виробництва Є (вибухонебезпечні) - горючі гази без рідкої фази і вибухонебезпечні пилі в такій кількості, що вони можуть утворювати вибухонебезпечні суміші в об'ємі, що перевищує 5 % об'єму приміщення, і в якому за умов технологічного процесу можливий тільки вибух (без послідуєчого горіння). Речовини, здатні вибухати (без послідуєчого горіння) при взаємодії з водою, киснем повітря або один з одним.

За ступенями вогнестійкості (1-У) будинки і споруди визначаються мінімальними межами вогнестійкості будівельних конструкцій і загорання матеріалів, із яких ці конструкції збудовані (стіни, колони, сходові площадки, сходи, балки і сходові марші, несучі конструкції перекриття, елементи покриття), максимальна межа вогнестійкості яких складає 2,5 г.

Основними параметрами факторів ураження пожеж (вибухів) є: повітряна ударна хвиля (надмірний тиск в фронті повітряної ударної хвилі), теплове випромінювання (щільність теплового потоку), токсичні навантаження (граничне допустима концентрація, токсична доза).

Стандартна модель виникнення і розвитку аварії на пожежо-, вибухонебезпечному об'єкті складається із п'яти фаз:

I фаза - накопичування дефектів в обладнанні, відхилення від передбачених регламентом процедур виконання технологічного процесу персоналом, а також неякісне проектування і будівництво об'єкту;

II фаза - порушення цілості технологічних установок, комунікацій і т.д., викидів небезпечних речовин, виникнення пожежі;

III фаза - розповсюдження небезпечних речовин чи пожежі в навколишнє середовище;

IV фаза - укриття і евакуація населення, проведення розвідки, зонування території. Надання медичної допомоги потерпілим. Локалізація осередку аварії з метою закінчення викиду або пожежі.

У фаза - повна дезактивація або дегазація зараженого ґрунту і т.д. Лікування потерпілих та відновлення при можливості функціонування об'єкту.

Вибуховими речовинами називають хімічні сполуки або суміші, що під впливом зовнішніх дій здатні до швидкого хімічного само розповсюдженого перетворювання з виникненням сильно нагрітих і з великим тиском газів, які проводять механічну роботу розширенням. Вибухові перетворювання в залежності від властивостей вибухових речовин і виду дії на нього може протікати в формі горіння або вибуху. Всі вибухові речовини поділяються на три основні групи: ініціюючі, бризантні та кидальні вибухові речовини.

Ініціюючі вибухові речовини мають велику чутливість до зовнішньої дії (удару, тертю і дії вогню) і до них відносяться: гримуча ртуть, азид свинцю, тенерес, капсульні сполуки.

Бризантні вибухові речовини більш сильніші і значно менш чутливі до різних видів зовнішньої дії, ніж Ініціюючі вибухові речовини. По потужності бризантні вибухові речовини поділяються на ВР підвищеної, нормальної і зниженої потужності. До підвищеної потужності відносяться: тен, гексоген, тетрил; до нормальної потужності відносяться: тротил, пикрінова кислота, пікрати, пластичні ВР; зниженої потужності відносяться: аміачна селітра, аміачні селітряні ВР.

Кидальними вибуховими речовинами (порохами) називаються такі речовини, які основну форму вибухового перетворювання є горіння і до них відносяться димний і бездимний порох.

Суб'єктами господарювання використовуються наступні вибухові речовини: 62% важко замерзаючий динаміт, детоніт 10А, амоніт скелястий, амоніт водостійкий, амоніт 6ЖВ, амоніт В-3, зерногрануліт 80/20, ігданіт, гранулотол, алюматод, амоніт ПЖВ-20, победіт ВП-4, амоніт АП-4-ЖВ.

Рекомендації населенню щодо профілактики та дій при виникненні пожеж та правила поведінки при виявленні вибухонебезпечних предметів

Масштаби і характер пожеж залежать від типу і об'ємів ураження внаслідок НС, характеристик забудови, пожежної небезпеки об'єктів, метеорологічних умов та інших факторів. Попередня оцінка пожежної обстановки має мету виявити можливі осередки виникнення суцільних пожеж і вогневих штормів та спланувати проведення попереджувальних протипожежних заходів, а також розробити план ліквідації суцільних пожеж та вогневих штормів на випадок їх виникнення.

При оперативній оцінці пожежної обстановки визначаються зони суцільних пожеж, протяжність фронту вогню в осередках ураження і кількість протипожежних сил, необхідних для ліквідації пожеж. Всі розрахунки проводяться в залежності від ступеню ураження міста (населеного пункту) та їх площі.

Пожежі і вибухи на об'єктах господарської діяльності з ураженням житлової зони можуть виникати не тільки в результаті виникнення осередків полум'я, але і при руйнуванні елементів об'єктів, а також при раптовому припиненні подання електричної енергії, води, газу, пару і т.д. Вірогідність перетворення осередків полум'я в окремі або суцільні пожежі в значній мірі залежить від вогнестійкості будинків і споруд, щільності забудови і ступені руйнування. Тривалість суцільної пожежі може змінюватися в широких межах.

При руйнуванні об'єктів, які мають запаси або використовують в виробництві вибухові небезпечні речовини (метан, пропан, бутан, етан, пропилен, бутилен та інші) виникають газоповітряні і вуглецеві повітряні суміші. Полум'я приводить до вибуху суміші з великою силою, що завдає значної шкоди (руйнування будинків і споруд, будівельних конструкцій і обладнання та інженерних комунікацій), а іноді приводить і до втрат серед населення. При вибуху вуглецевих повітряних сумішей, виникають дві зони ураження: детонаційна хвиля з тиском біля 17 кгс/см^2 в межах хмари газоповітряної суміші з радіусом R_0 і повітряна хвиля за його межами. Так наприклад, радіус ураження при вибуху газоповітряної суміші при кількості продукту в 10 тон складає 45 метрів, а при вибуху 50 тон - 100 метрів.

Особливе значення мають інженерно-технічні протипожежні заходи ЦЗ, що проводяться завчасно:

устрій під'їздів і пристосувань на берегах річок і водосховищ для забору води пожежними машинами;

створення протипожежних розривів в міській забудові, в лісовій і сільській місцевості;

підвищення вогнестійкості будинків і споруд та зниження горючості їх елементів;

підвищення стійкості роботи водопровідних систем і споруд;

захист горючих конструкцій будинків і споруд в населених пунктах і на об'єктах (вогнезахисне насичування), зніс малоцінних горючих будівель;

проведення планових організаційних і протипожежних профілактичних заходів на об'єктах лісного і сільського господарства;

створення запасів води для цілей гасіння пожеж в населених пунктах і на об'єктах (будівництво водоймищ, пожежних гідрантів і т. д.);

обвалування складів (ємностей) з паливом та інші невідкладні протипожежні заходи.

Велике значення має обладнання засобами первинного пожежогасіння суб'єктів господарської діяльності в залежності від призначення об'єкту (пожежні машини, пожежний водопровід, резервуари з водою, вогнегасники, пожежні пости та щити тощо).

Профілактичні протипожежні заходи населенням проводяться як у період загрози виникнення надзвичайної ситуації, так і повсякденно з метою зменшення можливості виникнення і розповсюдження пожеж. Своєчасне проведення попереджувальних заходів населенням знизить можливість виникнення пожеж, займать і зменшує імовірність їх швидкого розповсюдження.

З настанням холодної погоди небезпека виникнення пожеж значно збільшується. Пожежі у цей період частіше за все виникають від неправильного топлення печей і плит, від відігрівання замерзлих трубопроводів відкритим вогнем, несправності електропроводки, від залишених і не вимкнутих електронагрівальних приладів, дитячих пустощів з вогнем та інших причин.

Профілактичні протипожежні заходи в будинку (квартирі), житловому секторі і на виробництві

Для того, щоб звести до мінімуму кількість пожеж після надзвичайної ситуації, обмежити їх поширення і забезпечити необхідні умови для ліквідації, необхідно завчасно провести відповідні пожежо-профілактичні заходи.

Відповідальними за проведення заходів по забезпеченню пожежної безпеки є керівники об'єктів (організацій, підприємств, установ). Вони повинні: організувати вивчення робітниками, службовцями і інженерно-технічними працівниками протипожежних заходів; призначати відповідальних за пожежну безпеку цехів, відділів, складів, майстерень і службових приміщень; вимагати від начальників цехів (відділів, складів і т.д.) суворого дотримання протипожежного режиму, вжиття заходів до виявлення і усунення причин, що можуть викликати пожежу, проведення бесід з робітниками і службовцями на протипожежні теми, а також утримання засобів пожежогасіння у справності і бойовій готовності; своєчасно і повністю забезпечити об'єкт засобами пожежогасіння, зв'язку та сигналізації; широко запроваджувати автоматичні засоби оповіщення про пожежі і стаціонарні автоматичні системи пожежогасіння; забезпечити цехи (склади, установки і окремі пожежо- вибухонебезпечні агрегати і приміщення) інструкціями про заходи пожежної безпеки.

Основними інженерно-технічними заходами цивільного захисту по підвищенню протипожежної безпеки об'єктів господарської діяльності є: підвищення вогнетривкості нових будівель, а також будівель, що реконструюються та розширюються; просочування вогненебезпечних конструкцій вогнезахисними речовинами; зниження пожежонебезпечних властивостей оздоблювальних матеріалів і покриттів; розробка нових технологічних процесів виробництва, що виключають наявність проміжних ємностей з пожежо-, вибухонебезпечними продуктами; зниження ємності виробничої апаратури і складів пожежо- вибухонебезпечних речовин, а також віддалення цих складів від технологічних установок на безпечні відстані; захист ємностей і комунікацій від розливу речовин

(прокладка на низьких опорах, в землі, обвалювання, підземне зберігання, влаштування зворотних клапанів самозакриття, піддонів, пасток і резервуарів з направленим стоком); захист технологічного устаткування, апаратів, ємностей від дії надзвичайних ситуацій (фарбування у білий колір, влаштування екранів); розробка і впровадження автоматичних систем виявлення і гасіння пожеж на найбільш важливих об'єктах та ін.

Дотримання правил поведінки з електронагрівальними приладами, газовими і електричними плитами

В осінньо-зимовий період підвищене навантаження несуть електропроводи, електрообладнання, електронагрівальні прилади. І там, де це не враховується і не приділяється потрібної уваги питанням пожежної безпеки, нерідко виникають пожежі.

Щоб уникнути пожеж з цієї причини, електропроводку і електричні прилади необхідно завжди тримати у справному стані. Старі електропроводи слід замінити новими, провислі - натягнути на ролики, оголені місця проводів - ізолювати. Несправні лампові патрони, штепселі, вимикачі - відремонтувати.

У цілях пожежної безпеки все населення у повсякденному житті повинно виконувати певні профілактичні протипожежні правила:

Обережно поводитися із газовими і електронагрівальними приладами.

Не користуватися несправними газовими апаратами і електронагрівальними приладами.

Не залишати працюючі газові і електронагрівальні прилади на довгий час без нагляду.

Не дозволяти користуватися газовими і нагрівальними приладами дітям і особам, що не знайомі з правилами користування.

Не розбирати і не ремонтувати газові і електронагрівальні прилади власними силами і засобами.

При користуванні електронагрівальними приладами - прасками, чайниками, плитками - їх слід встановлювати на вогнетривкі підставки (керамічні, бетонні, цегляні).

Виходячи з дому, слід потурбуватися про те, щоб не залишати ввімкнутими електричні прилади, газові плити, примуси, гасівки, що горять, і печі, що топляться.

Для зменшення можливості виникнення пожеж кожний громадянин повинен суворо дотримуватись встановлених правил і обов'язків по їх попередженню у житлових будинках, на лісових масивах, на промислових підприємствах та в інших місцях. Порушники цих правил підлягають штрафу, що стягується в адміністративному порядку, а злісні порушники, з вини яких виникли пожежі, що завдали значних матеріальних збитків, притягуються до кримінальної відповідальності.

Але якщо лихо з якихось причин все ж таки прийде в дім, і трапиться пожежа, треба негайно викликати пожежно-рятувальну службу по телефону - 101. Про пожежу можна сповістити коротко, виразно. Спокійно повідомити: де виникла пожежа, що горить і хто повідомляє про пожежу.

По повідомлювачу спеціальної пожежної сигналізації потрібно: для повідомлення про пожежу необхідно розбити скло будь-яким предметом, після чого натиснути до відмови пускову кнопку і відпустити її; не очікуючи прибуття пожежної команди, одразу ж розпочинайте гасіння пожежі, використовуючи для цього первинні засоби гасіння - вогнегасники: воду, пісок, цупке покривало і т. ін.; зволікання із викликом пожежної команди і невміння користуватись первинними засобами пожежогасіння може привести до великих пожеж.

На початковій стадії пожежі вогонь, як правило, поширюється досить повільно, і вогнище його може бути ліквідоване за короткий час обмеженими силами і засобами населення, робітниками і службовцями без залучення пожежних команд.

Починати гасіння пожеж треба з того місця (ділянки), де вогонь може створити загрозу для людей, заповдіяти найбільші матеріальні збитки, викликати вибух або руйнування конструкцій.

Гасіння пожеж у будинках включає два періоди: період локалізації; період ліквідації пожежі.

У перший період основною задачею є обмеження розповсюдження полум'я і одночасно здійснити заходи по рятуванню людей із палаючих будівель.

На другому етапі - здійснюються заходи по безпосередній ліквідації горіння. При цьому розміри вогнища пожежі можуть бути різними. В окремих випадках займання можна ліквідувати первинними засобами пожежогасіння, а саме: заливанням вогнища водою із відра, використовуючи воду із водопроводу або сторонніх ємностей; засипанням вогнища пожежі вогнем або землею, використовуючи лопати і пісок із ящика, встановленого біля входу в будівлю; заливанням вогнища пожежі водою із внутрішніх пожежних кранів; гасіння вогнища пожежі за допомогою вогнегасників.

Засоби гасіння пожеж. Засоби безпеки при гасінні пожеж

Первинні засоби гасіння пожеж призначені для гасіння пожеж на початковій стадії їх розвитку і можуть застосовуватися для рятування людей. До них відносяться: вогнегасники, внутрішні пожежні крани; відра; ломи; пісок (земля) та інші речовини і матеріали. У цілях ефективного використання первинних засобів і протипожежного інвентарю обладнуються протипожежні пости.

Пожежний пост обладнується пожежним щитом, на якому розміщуються: вогнегасники - 2 шт.; лопати - 2 шт.; ломи - 2 шт.; відра - 2 шт.; сокири - 2 шт.; багри - 2 шт.; кошма -1 шт. Крім того, біля щита встановлюється діжка з водою місткістю не менш, як 200 л і ящик з піском місткістю не менш, як 0-5 куб. м.

Серед первинних засобів пожежогасіння найважливіша роль відіграють вогнегасники. Встановлено, що з використанням вогнегасників найчастіше успішно ліквідують загоряння протягом перших 4 хв з моменту їх виникнення, тобто до прибуття пожежних підрозділів.

Встановлено чотири класи пожежі, а також їх символи:
клас А - горіння твердих речовин, переважно органічного походження, горіння яких супроводжується тлінням (деревина, текстиль, папір);

клас В - горіння рідких рідин або твердих речовин, які розтоплюються;

клас С - горіння газоподібних речовин;

клас D - горіння металів та їх сплавів.

Крім цих чотирьох класів Правилами пожежної безпеки в Україні введено ще додатковий п'ятий клас (Е), прийнятий для позначення пожеж, пов'язаних з горінням електроустановок.

Символи класів пожежі вказуються на корпусах вогнегасників. Вибір типу та визначення необхідної кількості вогнегасників для захисту об'єкта здійснюється згідно з чинними Типовими нормами належності вогнегасників та галузевими правилами пожежної безпеки.

Громадські та адміністративно-побутові будинки на кожному поверсі повинні мати не менше двох переносних (порошкових, водопінних або водяних) вогнегасників з масою заряду вогнегасної речовини 5кг і більше.

Крім того, слід передбачати по одному вуглекислотному вогнегаснику з величиною заряду вогнегасної речовини 3кг і більше: на 20м² площі підлоги в таких приміщеннях: офісні приміщення з ПЕОМ, комори, електрощитові, вентиляційні камери та інші технічні приміщення;

на 50м² площі підлоги приміщень архівів, машзалів, бібліотек, музеї. Не допускається експлуатація вогнегасників на підприємствах без призначення особи, відповідальної за пожежну безпеку на об'єкті.

Особа, відповідальна за пожежну безпеку на об'єкті, повинна пройти спеціальне навчання за навчальними програмами, погодженими Державним департаментом пожежної безпеки МНС України, і після складання заліку отримати посвідчення встановленого зразка. Один раз на три роки навчальним закладом, який видав посвідчення, проводиться перевірка знань особи, відповідальної за пожежну безпеку на об'єкті.

Особа, відповідальна за пожежну безпеку на об'єкті, зобов'язана забезпечити:

- виконання вимог Правил експлуатації вогнегасників;

- утримання вогнегасників у працездатному стані шляхом своєчасного проведення їх огляду та організації технічного обслуговування;
- контроль за систематичним веденням експлуатаційних документів;
- навчання працівників підприємства правилам застосування вогнегасників за призначенням.

Для забезпечення працездатного стану та якісної експлуатації вогнегасників на підприємстві має бути організовано їх технічне обслуговування. Для виконання робіт з технічного обслуговування вогнегасників підприємство укладає договір з пунктом технічного обслуговування вогнегасників.

Вогнегасники перед придбанням та розміщенням на об'єкті повинні обов'язково пройти первинний огляд особою, відповідальною за пожежну безпеку на об'єкті.

Під час проведення первинного огляду встановлюють, що:

1. вогнегасники мають сертифікат відповідності;
2. на кожний вогнегасник у наявності є паспорт;
3. пломби на вогнегасниках не порушені;
4. вогнегасники не мають видимих зовнішніх пошкоджень;
5. стрілки індикаторів тиску закачних вогнегасників перебувають у межах робочого діапазону (у зеленому секторі шкали індикатора) залежно від температури експлуатації;
7. на маркуванні кожного вогнегасника і в його паспорті вказано виробника та пункт технічного обслуговування вогнегасників, які мають право проводити його технічне обслуговування, дату виготовлення (продажу) та дату проведення технічного обслуговування.

Після проведення первинного огляду вогнегасникам присвоюються облікові (інвентарні) номери за прийнятою на об'єкті системою нумерації.

Особа, відповідальна за пожежну безпеку на об'єкті, повинна оформити журнал обліку вогнегасників на об'єкті.

Всі вогнегасники поділяються на:

- переносні вогнегасники (масою до 20 кг);
- пересувні вогнегасники (масою не менше 20, але не більш 270 кг).

Пересувні вогнегасники можуть мати одну або більше ємкостей для зарядки вогнегасною речовиною, змонтованих на візку.

За видом вогнегасної речовини вогнегасники поділяються на:

- водяні вогнегасники;
- водопінні вогнегасники;
- порошкові вогнегасники;
- газові вогнегасники (вуглекислотні, хладонові) ;
- комбіновані вогнегасники.

Водяні вогнегасники за видом струменя поділяють на:

- вогнегасники з компактним струменем;
- вогнегасники з розпиленим струменем (середній діаметр крапель більше 100 мкм);
- вогнегасники з дрібнодисперсним розпиленим струменем (середній діаметр крапель менше 100 мкм).

Водопінні вогнегасники за параметрами формованого ними пінного потоку поділяють на:

- з генераторами піни низької кратності (кратність піни від 5 до 20 включно);
- з генераторами піни середньої кратності (кратність піни понад 20 до 200 включно).

За принципом витиснення вогнегасної речовини вогнегасники поділяють на:

- закачані;
- з балоном стисненого чи зрідженого газу.

За значенням робочого тиску вогнегасники поділяють на вогнегасники низького тиску (робочий тиск до 2,5 МПа включно за температури навколишнього середовища (20 ± 2) °С) і вогнегасники високого тиску (робочий тиск вище 2,5 МПа за тієї ж температури).

За можливістю і способом відновлення технічного ресурсу вогнегасники підрозділяють на такі, що перезаряджаються і ремонтуються, і такі, що не перезаряджаються.

Вогнегасники слід розміщувати у легкодоступних і помітних місцях, а також поблизу місць, де найбільш імовірна поява осередків пожежі. При цьому необхідно забезпечити їх захист від дії сонячних променів, опалювальних і нагрівальних приладів, а також хімічно

агресивних речовин (середовищ), які можуть негативно вплинути на їх працездатність.

Переносні вогнегасники розміщують шляхом навішування за допомогою кронштейнів на вертикальні конструкції на висоті не більше 1,5 м від рівня підлоги до нижнього торця вогнегасника і на відстані від дверей, достатній для їх повного відчинення, або встановлюють у пожежні шафи пожежних кранів, на пожежні щити чи стенди, підставки чи спеціальні тумби.

Розміщення вогнегасників за допомогою кронштейнів на вертикальні конструкції, установлення їх у пожежних шафах або тумбах має бути виконано таким чином, щоб забезпечувати можливість прочитування маркувальних написів на їх корпусах.

Вогнегасники повинні розміщуватись з урахуванням зручності їх обслуговування, огляду, користування, а також досягнення найкращої видимості з різних точок захищуваного простору.

Підходи до місця розташування вогнегасників мають бути завжди вільними.

Для зазначення місцезнаходження вогнегасників на об'єктах повинні встановлюватися вказівні знаки.

Знаки розташовують на видних місцях на висоті 2,0 - 2,5 м від рівня підлоги як у середині, так і поза приміщеннями.

У приміщеннях, у яких немає постійного перебування працівників, вогнегасники слід розміщувати ззовні приміщень або біля входу до них. Періодичний огляд вогнегасників здійснюється особою, відповідальною за пожежну безпеку на об'єкті, не рідше одного разу на місяць. Переносні вогнегасники містять у собі обмежену кількість вогнегасної речовини і, як правило, безперервне подання відбувається протягом короткого проміжку часу, через що помилки, які допущені при користуванні, виправити не має змоги.

Нижче наведені практичні прийоми (у різних ситуаціях), яких слід дотримуватися при користуванні найбільше розповсюдженими порошковими (1) та вуглекислотними (2) вогнегасниками:

1). Порошкові вогнегасники використовуються для гасіння пожеж класів А, В і С (горіння твердих, рідких та газоподібних речовин).

При гасінні пожежі класу А (горіння твердих речовин) вогнегасний порошок необхідно подавати до осередку пожежі, переміщаючи струмінь з боку в бік з метою збиття полум'я. Після того як полум'я збито, треба наблизитись і покрити всю поверхню речовини, що горить, і особливо окремі осередки шаром порошку, при цьому порошок подається переривчастими порціями.

Під час гасіння пожежі класу В (горіння рідких речовин) струмінь порошку спочатку подають на найближчий край, переміщаючи насадок з боку в бік для покриття пожежі по всій ширині. Подачу порошку слід робити безперервно при повністю відкритому клапані, переміщуючись уперед і не залишаючись позаду й з боків непогашеної ділянки, намагаючись постійно підтримувати у зоні горіння порошкову хмару.

Під час гасіння пожежі класу С (горіння газоподібних речовин) струмінь вогнегасного порошку спочатку необхідно спрямовувати в струмінь газу майже паралельно газовому потоку.

Під час гасіння електроустаткування струмінь вогнегасного порошку слід спрямовувати безпосередньо у джерело полум'я.

До початку гасіння знеструмити електроустаткування.

Деякі рекомендації щодо роботи з порошковими вогнегасниками:

1. Гасити за вітром.
2. На рівній поверхні гасіння починати з переднього плану.
3. Стіну, що горить гасити знизу до верху.
4. За наявності кількох вогнегасників, використовувати всі одночасно.
5. Стежити, щоб горіння не поновилося.
6. Після використання вогнегасники відправити на заряджання.

2) Вуглекислотні вогнегасники застосовуються, як правило, для гасіння пожежі класу В (горіння рідких речовин) й електроустаткування (Е).

Під час гасіння пожежі і класу В розтруб має бути спрямований в основу вогнища пожежі, що знаходиться найближче до оператора. Під час гасіння оператор зобов'язаний виконувати рухи розтрубом з боку в бік, пересуваючись уперед. При гасінні електроустаткування тактика аналогічна користуванню порошковими вогнегасниками.

При застосуванні всіх типів вогнегасників необхідно дотримуватися таких загальних правил безпеки:

- у випадку виявлення пожежі подати сигнал тривоги й сповістити пожежну охорону;
 - не проходити повз пожежу у пошуках вогнегасника, тому що тупикове приміщення може стати пасткою;
 - під час гасіння електроустаткування, що знаходиться під напругою, необхідно, щоб відстань від електроустаткування - до насадка (розтруба) вогнегасника була не менше, ніж 1 метр;
 - гасіння здійснювати з навітряного боку;
 - залишати вільним шлях евакуації (забезпечити собі можливість евакуації);
- у разі невдалого гасіння залишити приміщення і очікувати на допомогу;
- під час використання для гасіння кількох вогнегасників не здійснювати гасіння струменями вогнегасної речовини, спрямованої назустріч один одному;
- після закінчення гасіння відходити необхідно, залишаючись лицем до вогнища;

Будова та принцип дії вогнегасників різних типів.

Будь-який вогнегасник складається з корпусу для зберігання вогнегасної речовини та запірно-пускового пристрою. Якщо маса заряду вогнегасної речовини переносного вогнегасника перевищує 5 кг, то він повинен бути оснащений гнучким рукавом. Запірно-пусковий пристрій складається з головки, насадка-розпилувача або гнучкого рукава з насадком, ручки для транспортування та важеля управління подаванням вогнегасної речовини, запобіжної чеки від випадкового спрацьовування, клапану переривання подавання вогнегасної речовини, сифонної трубки, джерела надлишкового тиску (газовий балон або газогенерувальний елемент) та кнопки зведення (у закачних вогнегасників газ-витискувач міститься в корпусі), а також пристроїв, що запобігають перевищенню тиску вище допустимого. Джерело надлишкового тиску у пересувних вогнегасниках знаходиться зовні корпусу. Окрім того, закачні вогнегасники повинні бути оснащені манометрами або індикаторами тиску.

Принцип дії вогнегасників полягає в створенні надлишкового тиску в корпусі (за винятком закачних) і викиданні під його дією вогнегасної речовини на вогнище пожежі. Цей принцип втілюється в різних моделях вогнегасників, кожна з яких має свої особливості.

Маркування вогнегасників

Маркування кожного вогнегасника виконується у вигляді фірмової етикетки методами шовкографії, декалькоманії, фотохімгравіювання або наклеюванням етикетки на синтетичній основі і містить таку інформацію:

- назву виробника і його товарний знак;
- тип і номер моделі вогнегасника;
- позначення технічних умов;
- вогнегасну здатність вогнегасника;
- вказівки з експлуатації вогнегасника;
- вказівки щодо перезарядження вогнегасника.

Якщо виробник виробляє вогнегасники на декількох підприємствах, то маркування кожного вогнегасника містить найменування конкретного підприємства і його товарний знак. На фірмовій етикетці вказуються індекси класів пожежі за ГОСТ 27331, для гасіння яких рекомендовано вогнегасник. Маркування містить вказівку про діапазон температур, за яких може експлуатуватися вогнегасник.

Частиною маркування є вказівка "Перезарядити після будь-якого застосування" і застереження "Оберігати від впливу прямих сонячних променів і нагрівальних приладів". На маркованні вогнегасника зазначають:

- вид вогнегасної речовини;
- робочий тиск газу-витискувача в корпусі вогнегасника;
- точну повну масу, яка може бути виражена допустимими відхиленнями, або мінімальну і максимальну повну масу вогнегасника;
- дату (місяць, рік) виготовлення;
- дату (місяць, рік) перезарядження.

Маркування повинне зберігатися протягом усього строку служби вогнегасника.

Вказівки з експлуатації (вказівки про порядок приведення вогнегасника в дію і викиду вогнегасної речовини) наводять на фірмовій етикетці і виконують у вигляді розміщених по порядку і позначених цифрами піктограм. Окрема піктограма містить дві вказівки.

Послідовність піктограм ілюструється як у вигляді зображень, так і словами рекомендованих дій, необхідних для приведення вогнегасника в дію і повного викиду вогнегасної речовини.

Їх послідовність є такою:

- підготувати вогнегасник до роботи;
- направити насадок вогнегасника на вогнище пожежі, дотримуючись рекомендованої відстані до вогнища, з якої можна починати викид вогнегасної речовини з вогнегасника;
- виконати операції, необхідні для приведення вогнегасника в дію;
- опис передбачуваного методу впливу струменя вогнегасної речовини на вогнище пожежі.

Класи пожежі вказують на фірмовій етикетці виробника у вигляді символів за ГОСТ 27331 і розміщують під вказівками з експлуатації. Символи класів пожежі, для гасіння яких вогнегасник не призначений із-за можливості створення небезпечної ситуації для оператора, перекреслюють червоною лінією по діагоналі від верхнього лівого кута до нижнього правого кута символу класу пожежі, що використовується. Біля символів класів пожежі наносять вказівку про можливість використання вогнегасника для гасіння пожежі електрообладнання, що знаходиться під напругою.

Вогнегасник повітряно- пінний (закачний) Впп - 12(з)

Призначення: для оснащення промислових та сільськогосподарських об'єктів в якості первинного засобу для гасіння пожеж класів 2А (твердих речовин), 89В (рідких речовин). Виготовляється згідно ТУУ 29.2-08680767.004-2003. Місткість корпусу, л – 14,0 ±0,2. Маса зарядженого вогнегасника, кг – 20,0. Габаритні розміри: не більше, мм: ширина - 240 ±5; висота – 800 +5; діаметр корпусу - 170 ±5; робочий тиск МПа, кгс/см² корпусу

вогнегасника – $1,4 \pm 0,2$. Довжина струменю вогнегасної речовини, мінімальна, м, не менше – 3. Зберігати і експлуатувати при температурі від $+50\text{C}$ до $+500\text{C}$. Строк служби вогнегасника не менше 10 років.

Вогнегасник повітряно-пінний (закачний) ВПП-6(з)

Призначення: для оснащення промислових та сільськогосподарських об'єктів в якості первинного засобу для гасіння пожеж класів 2А (твердих речовин), 89В (рідких речовин). Виготовляється згідно ТУУ 29.2-08680767.004-2003. Місткість корпусу, л – $6,5 \pm 0,2$. Маса зарядженого вогнегасника, кг – 11,0. Габаритні розміри, мм: ширина - 240 ± 5 ; висота – $600 + 5$; діаметр корпусу - 170 ± 5 . Робочий тиск МПа, кгс/см² корпусу вогнегасника – $1,4 \pm 0,2$. Довжина струменю вогнегасної речовини, мінімальна, м – 3. Зберігати і експлуатувати при температурі від $+50\text{C}$ до $+500\text{C}$. Строк служби вогнегасника не менше 10 років.

Вогнегасник повітряно-пінний (закачний) ВПП — 9 (з)

Призначення: для оснащення промислових та сільськогосподарських об'єктів в якості первинного засобу для гасіння пожеж класів 2А (твердих речовин), 89В (рідких речовин). Виготовляється згідно ТУУ 29.2-08680767.004-2003. Місткість корпусу, л – $10,8 \pm 0,2$; маса зарядженого вогнегасника, кг – 16,0; габаритні розміри: не більше, мм: ширина - 240 ± 5 ; висота – $700 + 5$; діаметр корпусу - 170 ± 5 ; робочий тиск МПа, кгс/см² корпусу вогнегасника – $1,4 \pm 0,2$. Довжина струменю вогнегасної речовини, мінімальна, м, не менше – 3 м. Зберігати і експлуатувати при температурі від $+50\text{C}$ до $+500\text{C}$. Строк служби вогнегасника не менше 10 років.

Вогнегасник повітряно-пінний ВПП — 9

Призначення: для оснащення промислових та сільськогосподарських об'єктів в якості первинного засобу для гасіння пожеж класів 2А (твердих речовин), 89В (рідких речовин). Виготовляється згідно ТУУ 29.2-08680767.003-2003 (ДСТУ 3675-98). Місткість корпусу, л – $11,5 \pm 0,2$. Маса зарядженого вогнегасника, кг – 16,0. Габаритні розміри: не більше, мм: ширина - 235 ± 5 ; висота – $700 + 20$; діаметр корпусу - 175 ± 5 ; робочий тиск МПа, кгс/см² корпусу

вогнегасника – $1,2 \pm 0,1$; довжина струменю вогнегасної речовини, м, не менше – 3 м. Зберігати і експлуатувати при температурі від $+50^{\circ}\text{C}$ до $+500^{\circ}\text{C}$. Строк служби вогнегасника не менше 10 років.

Вогнегасник порошковий ВП-2 (з)

Призначення: як первинний засіб гасіння пожеж класу А (твердих речовин), класу В (рідин), класу С (газоподібних речовин), електрообладнання, що знаходиться під напругою до 1000 В, а також для гасіння пожеж, захисту в побутових умовах. Вогнегасник не призначений для гасіння займаних лужних та лужноземельних металів, горіння яких може відбуватися без доступу повітря. Вогнегасник є виробом багаторазового використання. Виготовляється згідно сертифіката відповідності № UA 1.016.16572-04 Серія ВБ, наданого Державним центром сертифікації МНС України.

Вогнегасник порошковий ВП-5

Призначення: для оснащення промислових та сільськогосподарських об'єктів в якості первинного засобу для гасіння пожеж класів А (твердих речовин), В (рідких речовин), С (гас), Д (електроустановок, які знаходяться під напругою до 1000 В). Виготовляється згідно ТУУ 08680767.001-00. Місткість корпусу, л – $6,5 \pm 0,2$. Вогнегасна речовина – порошок "Пірант" (П-2АП). Маса зарядженого вогнегасника, кг – 11,0. Габаритні розміри: не більше, мм: ширина - 235 ± 5 ; висота – 600 ± 5 ; діаметр корпусу - 175 ± 5 . Робочий тиск МПа, кгс/см² корпусу вогнегасника – $1,4 \pm 0,1$. Довжина струменю вогнегасної речовини, мінімальна, м, не менше – 3,5. Зберігати і експлуатувати при температурі від -400°C до $+500^{\circ}\text{C}$. Строк служби вогнегасника не менше 10 років.

Вогнегасник порошковий ВП-9

Призначення: для оснащення промислових та сільськогосподарських об'єктів в якості первинного засобу для гасіння пожеж класів А (твердих речовин), В (рідких речовин), С (гас), Д (електроустановок, які знаходяться під напругою до 1000 В). Виготовляється згідно ТУУ 08680767.001-00. Місткість корпусу, л – $11,5 \pm 0,2$. Вогнегасна речовина – порошок "Пірант" (П-2АП). Маса зарядженого вогнегасника, кг – 16,0. Габаритні розміри: не більше, мм: ширина - 235 ± 5 ; висота – 700 ± 20 ; діаметр корпусу - 175 ± 5 .

Робочий тиск МПа, кгс/см² корпусу вогнегасника – 1,4 ±0,1. Довжина струменю вогнегасної речовини, мінімальна, м, не менше – 4,5. Зберігати і експлуатувати при температурі від –400С до +500С. Строк служби вогнегасника не менше 10 років.

Вогнегасник аерозольний «ВВПА-400»

Вогнегасник аерозольний «ВВПА-400» являє собою аерозольний балон з ефективним вогнегасним складом на водній основі з активною ендотермічною дією та абсолютно безпечний для здоров'я людей та навколишнього середовища. ВВПА-400 використовується для гасіння осередків пожежі та загорянь класу А, В, Е. (Гасіння твердих горючих матеріалів, побутової техніки, електроустановок, що знаходяться під напругою до 1000 В, горючих рідин).

Вогнегасник «ВВПА-400» - перший в Україні вогнегасник, придатний для використання в домашніх умовах, простий в експлуатації навіть для дітей (достатньо тільки зняти ковпачок, спрямувати на осередок загоряння та натиснути на дозуючий клапан), екологічно безпечний для людей та навколишнього середовища, не завдає шкоди об'єкту, що захищається. При нанесенні розчину ВВПА-400 на частини тіла та при попаданні відкритого вогню на них, не залишається опіків навіть при температурі 1500 – 3500°С. Дозуючий пристрій дозволяє витратити вогнегасної речовини рівно стільки, скільки необхідно для гасіння осередку пожежі. Доступна ціна та надійність в експлуатації. Термін придатності 5 років.

Вогнегасник ВВПА-400 сертифікований на Україні та рекомендований для використання в приміщеннях з персональними електронно – обчислювальними машинами, в громадських спорудах та будівлях, квартирах житлових будинків, приміщеннях гуртожитків, приміщеннях індивідуальної забудови, в адміністративних та житлових будівлях, приміщеннях та будівлях промислових підприємств, лабораторних приміщеннях, гаражах та автомаїстернях, кіосках та торгових лотках.

Типові норми належності вогнегасників НАПБ Б.03.001-2004 (Затверджені наказом МНС України № 152 від 02 квітня 2004 р.) п. 3.10 та додаток №3 до п. 3.7

Гасіння легкозаймистих і горючих речовин, що зберігаються на складах у резервуарах різної ємності і будови, а також у тарі - залізних бочках, на об'єктах господарської діяльності можливі випадки зберігання їх у різній тарі (бочках, бідонах і т.д.) , у побутових умовах зберігаються у металевій і пластмасовій тарі (бідонах, каністрах тощо), має ряд особливостей і включає два періоди; період локалізації і період ліквідації.

У перший період основною задачею є обмеження поширення вогню, рідин, що розлилися, на інші ємності. На другому етапі здійснюються заходи по безпосередній ліквідації горіння. Невеликі вогнища горіння розлитої рідини чи займання рідини в окремій тарі можна ліквідувати первинними засобами пожежогасіння, а саме: ізоляцією шляхом засипання вогнища горіння рідини піском (землею); ізоляцією вогнища горіння шляхом накриття вогнища горіння кошмою (брзентом); гасінням горючої рідини шляхом використання пінних і порошкоподібних вогнегасників.

Для гасіння займань не завжди можна користуватися водою або піною. Небезпечно спрямовувати, наприклад, водяний струмінь на палаючу електропроводку чи на електроустановки, що знаходяться під напругою, так як при цьому людина може бути уражена струмом, оскільки вода є гарним провідником. Тому перед початком гасіння необхідно зняти напругу з палаючих електропроводок і електромереж.

Якщо цього зробити не можна, то для гасіння необхідно застосовувати вуглекислотні (ВВ-2, ВВ-5) або порошкові (ВП-2, ВП-6) вогнегасники, склади яких не проводять електричний струм.

При гасінні пожеж у будівлях необхідно дотримуватися заходів безпеки:

Згідно діючих правил, до безпосереднього гасіння пожеж не допускаються підлітки до 18 років, вагітні і годуючі груддю жінки, інваліди, глухонімі і психічно хворі.

Кожний працюючий по гасінню пожежі зобов'язаний слідкувати за зміною обстановки, станом перекриттів, стін, сходових клітин, щоб уникнути загибелі людей при їх обваленні і у випадку виникнення

небезпеки негайно попередити всіх працівників на ділянці і керівника гасіння,

При явній загрозі обвалення особовий склад виводиться у безпечне місце. Для швидкого оповіщення людей, що працюють у небезпечній зоні, керівники гасіння пожежі встановлюють єдині сигнали і доводять їх до всього працюючого складу.

При роботі слід враховувати можливе отруєння людей окислом вуглецю. Необхідно передбачити використання ізолюючих протигазів (або протигазів з додатковими патронами ДП-1) або, за їх відсутності, частіше підмінювати пожежників, особливо тих, що працюють на верхніх поверхах приміщень.

Для захисту тіла від опіків пожежники повинні бути одягнуті у відповідний одяг, мати протипожежне спорядження: сталеві каски, рукавиці, пояси, сокири. Працювати без бойового одягу і спорядження забороняється.

При наявності даних про витік газу необхідно входити в приміщення в ізолюючих протигасах і провітрювати його.

При роботі на височині слід застосовувати запобіжні пристосування - для виключення можливості падіння працюючих.

Заборонено залишати без нагляду пожежний ствол, навіть після припинення подачі води.

До початку розбирання конструкції необхідно відключити розташовані на ділянці роботи електричні мережі, відключити всі газові мережі і прилади.

При необхідності звалювання димових труб, обгорілих опор чи частин будівлі повинно проводитися під керівництвом керівника гасіння пожежі і після виведення з небезпечної зони людей і техніки.

При рятуванні потерпілих із будинків, що палають, і при гасінні пожежі, дотримуйтеся наступних правил:

перш ніж увійти в приміщення, що палає, накрийтеся мокрим покривалом, пальтом, плащем, щільною тканиною;
двері в задимлене приміщення відкривайте обережно, щоб уникнути займання вогню від великого притоку свіжого повітря;

у дуже задимленому приміщенні рухайтесь повзком або пригнувшись;

для захисту від чадного газу необхідно дихати через зволожену тканину.

Запам'ятайте! Маленькі діти від страху часто ховаються під ліжками, в шафах, забиваються в куток:

якщо на вас загорівся одяг, лягайте на землю і, перевертайтеся, щоб збити полум'я; бігти не можна - це ще більше роздуває вогонь;

побачивши людину в одязі, що горить, накиньте на нього пальто, плащ або яке-небудь покривало і щільно притисніть його. На місце опіків накладіть пов'язки і відправте потерпілого в медичний заклад;

при гасінні пожежі використовуйте вогнегасники, пожежні крани, а також воду, пісок, землю, покривала та інші засоби;

речовини, що гасять вогонь, направляйте в місця найбільш інтенсивного горіння і не на полум'я, а на поверхню, яка горить;

якщо горить вертикальна поверхня, воду подавайте в верхню її частину;

в задимленому приміщенні використовуйте розпилений струмінь, який сприяє осадженню диму і пониженню температури;

горючі рідини гасіть сумішами, які викликають піну, засипайте піском або ґрунтом, а також накривайте невеликі осередки покривалами, одягом, брезентом і т.д.;

якщо горить електропровід, спочатку виверніть пробки або вимкніть вимикач, а потім починайте гасити вогонь;

виходити із зони пожежі необхідно в навітряну сторону, туди звідки дує вітер.

Найбільш доступними засобами гасіння займань і пожеж є вода, пісок, або ґрунт, ручні вогнегасники, азбестові і брезентові покривала і навіть гілки дерев або одяг.

У разі виявлення вибухонебезпечних предметів (авіабомби, артилерійські і мінометні боєприпаси, протитанкові і протипіхотні міни, ручні гранати, вибухівку та підозрілі вибухові устрої тощо) **виконуйте наступні правила:** не піднімайте і не розбирайте вибухонебезпечні предмети; огородіть місце знаходження вибухонебезпечних предметів; виставте при можливості охорону

місця знаходження вибухонебезпечних предметів; повідомте про знахідку органи місцевої виконавчої влади, міліцію, відділ з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення райміськадміністрації, або по телефону **101 (пожежно –рятувальна служба)**

Список використаних джерел

1. Правила пожежної безпеки в Україні. Наказ МНС від 19.10.2004 № 126.
2. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI.
3. Рожков А.П. Пожежна безпека: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України. – Київ: Пожінформтехніка, 1999.
4. Про пожежну безпеку (Довідково-інформаційні матеріали): На допомогу керівнику, власнику, орендарю. / Добровільне пожежне товариство України. – К.: Вид. Дім „Альтернативи”: АртЕк, 2002.
5. Довідник підприємця з питань пожежної безпеки у запитаннях та відповідях (видання друге, доповнене і перероблене). – К.: Пожінформтехніка, 2003.
6. Довідник молодого фахівця служби цивільного захисту. Частина I. Наглядово-профілактична діяльність./ Під ред. Кулешова М.М.-Х.: АЦЗУ, 2005.
7. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України I – IV рівнів акредитації./ Під ред. Є.П. Желібо і В.М. Пічі. – Київ „Каравела”, Львів „Новий світ – 2000”, 2001.
8. Лапін В.М. Безпека життєдіяльності людини. Навчальний посібник. – 5-те видавництво, - Л.: Львів. банк. ін-т НБУ; К.: Т-во „Знання”, КОО, 2002.